

ČESKÁ REPUBLIKA

USNESENÍ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl dnešního dne bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedkyně Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Františka Duchoně o ústavní stížnosti stěžovatele **Wolfganga Habermanna**, bytem Lubník 59, 563 01 Lanškroun, zastoupeného Mgr. Robertem Cholenským, advokátem, se sídlem Bolzanova 461/5, 618 00 Brno, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2011, sp. zn. Nco 70/2011, za účasti Vrchního soudu v Praze, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

O d ů v o d n ě n í :

I.

Ve včas podané ústavní stížnosti, která i jinak splňuje náležitosti ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud – pro rozpor s ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces dle čl. 36 a právem na zákonného soudce dle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod – napadené rozhodnutí zrušil.

Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 5. 2011, sp. zn. Nco 70/2011, bylo rozhodnuto tak, že soudkyně Krajského soudu v Hradci Králové JUDr. Věra Adámková není vyloučena z projednávání a rozhodování věci (sporu) stěžovatele. Stěžovatel spatřoval podjatost soudkyně v tom, že byla členkou Komunistické strany Československa. Ta šířila protiněmeckou propagandu a uměle živila nenávisť k sudetským Němcům. Aktivní přihlášení se k této ideologii ve formě členství v KSČ ze strany soudkyně, podle názoru stěžovatele, zakládá její podjatost ve věci, v níž jako žalobce vystupuje stěžovatel a jeho rodinní příslušníci, kteří jsou sudetskými Němci. Vrchní soud v Praze shledal, že stěžovatel nepředložil žádné konkrétní důkazy, které

podjatost soudkyně indikovaly, neboť samotné členství v KSČ ještě nepřátelský vztah ke stěžovateli nezakládá.

V ústavní stížnosti stěžovatel vyslovil zásadní nesouhlas se závěry Vrchního soudu v Praze. Stěžovatel vyjádřil názor, že jmenovanou soudkyni vzhledem k jejímu předlistopadovému členství v KSČ lze pokládat za osobu mravně narušenou a za bezcharakterní oportunistku, která není způsobilá zastávat v demokratické společnosti funkci soudce. Zvláště poukázal na obsah a hodnotová východiska zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu.

Zvláště stěžovatel připomíná, jakým způsobem byla problematika sudetských Němců mediálně a ideologicky pojímána, a to například prostřednictvím Rudého práva, tiskového orgánu ústředního výboru KSČ. K ústavní stížnosti přiložil řadu kopií dobových článků, v nichž je výrazně negativně vypjatě ideologickým jazykem komentovány výroky a aktivity představitelů „sudetoněmeckého landsmanšaftu“ a „západoněmeckých“ křesťanskodemokratických a křesťanskosociálních politiků. Stěžovatel považuje za nemožné, aby dobrovolné přihlášení se k politice komunistické strany ve shora uvedených intencích, nesvědčilo o zášti k sudetským Němcům.

K uvedenému stěžovatel doplňuje, že v řízení již dříve uplatnil stížnosti na nevhodné chování soudkyně adresované předsedovi soudu, přičemž ten v přípise ze dne 17. 12. 2009 konstatoval, že soudkyni se nepodařilo vést celé jednání v duchu relevantních právních předpisů a že místy zbytečně a nevhodně komentovala výpovědi.

Na základě uvedeného se stěžovatel domnívá, že jsou dány důvody k pochybnostem o nepodjatosti soudkyně ve věci ve vztahu k stěžovateli (žalobcům) a že napadené usnesení má být jako protiústavní zrušeno.

II.

Ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, není jim soudem nadřízeným, nepřísluší mu do jejich rozhodovací činnosti zasahovat a není pravidelnou přezkumnou instancí rozhodnutí obecných soudů. Úkolem Ústavního soudu není zabývat se porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných „běžnými“ zákony, pokud takové porušení neznamená zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace při řešení konkrétních předpisů, jsou záležitostmi obecných soudů. Ústavní soud může do jejich činnosti zasáhnout pouze tehdy, pokud právní závěry obecných soudů jsou v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění nevyplývají, nebo pokud porušení některé z norem „jednoduchého“ práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva), zakládá porušení základního práva nebo svobody. Takový stav Ústavní soud nezjistil.

K základnímu právu na projednání věci nezávislým a nestranným soudem dle čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy, Ústavní soud připomíná, že v usnesení ze dne 7. 7. 2008 sp. zn. IV.ÚS 1288/08 (dostupno na adrese <http://nalus.usoud.cz>) odkázal na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Evropský soud“) ze dne 7. 6.

2005 ve věci *Chmelíř proti České republice* (stížnost č. 64935/01; dostupno ve volně přístupné databázi Evropského soudu HUDOC na adrese <http://www.echr.coe.int>), kde v odstavcích 55. a 56. Evropský soud uvedl, že je nezbytně nutné, aby soudy v demokratické společnosti vzbuzovaly důvěru u veřejnosti a mnohokrát zdůraznil, že musí být nestranné. Nestrannost ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy nutno posuzovat ve dvou krocích: první spočívá ve snaze zjistit osobní přesvědčení dotyčného soudce v dané věci; druhý pak směřuje k ujištění, že osoba soudce nabízí dostatečné záruky vyloučení všech důvodných pochybností. Soudci jsou pokládáni za nestranné, dokud není prokázán opak. Při objektivním posuzování nestrannosti se zjišťuje, zda nezávisle na chování soudce lze na základě určitých ověřitelných skutečností zpochybnit jeho nestrannost, přičemž i zdání může mít jistý význam. Při posuzování, zda je v dané věci dán oprávněný důvod pro pochybnosti o nestrannosti soudce, se proto zvažuje také stanovisko účastníka, jež však není zcela rozhodující. Určujícím je, zda lze obavy účastníka považovat za objektivně odůvodněné.

Ústavní soud též akceptuje názor, že „tzv. objektivní nestrannost však nelze chápat tak, že cokoli, co může vrhnout jen stín pochybnosti na nestrannost soudce, jej automaticky vylučuje jako soudce nikoliv nestranného. Soudce není automat na rozhodování, oproštěný od jakéhokoli svetonázoru, subjektivních pocitů, sympatií a antipatií atd. Je vřazen do určitého sociálního prostředí a nemůže být od něj zcela izolován.... Soud dnes přistupuje k této otázce realističtěji, když vyžaduje, aby obava z absence nestrannosti soudce se zakládala na konkrétních, prokazatelných a dostatečně závažných skutečnostech. ... Bezdůvodné námitky podjatosti soudce a bezdůvodné se zbavování věci soudcem prodlužují řízení a někdy zcela paralyzují jeho chod.“ (Bohumil Repík: *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*, Orac 2002, str. 126, 130).

III.

K charakteru komunistického režimu a k rizikům, které demokratický právní stát personální kontinuita v řadě veřejných funkcí přináší, se Ústavní soud v minulosti již opakovaně vyjádřil.

Při přezkumu ústavnosti zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, Ústavní soud uvedl, že Ústava České republiky není založena na hodnotové neutralitě, není jen pouhým vymezením institucí a procesů, ale včleňuje do svého textu i určité regulativní ideje vyjadřující základní nedotknutelné hodnoty demokratické společnosti. [...] To znamená i při kontinuitě se "starým právem" hodnotovou diskontinuitu se "starým režimem". Toto pojetí ústavního státu odmítá formálněracionální legitimitu režimu a formální právní stát. Ať jsou zákony státu jakékoliv, ve státě, který se označuje za demokratický a proklamuje princip svrchovanosti lidu, nemůže být žádný jiný režim legitimní než režim demokratický [nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)]. Ústavní soud při tom vyšel z kontextu zákona č. 480/1991 o době nesvobody, v němž je vyjádřen trvalý a hromadný způsob porušování zákonosti komunistickým režimem v § 1 slovy : "V letech 1948 až 1989 komunistický režim porušoval lidská práva i své vlastní zákony." Samotný zákon č. 198/1993 Sb. v § 1 podrobněji konstatoval, že komunistický režim a ti, kteří ho aktivně prosazovali, upíral občanům jakoukoliv možnost svobodného vyjádření politické vůle, nutil je skrývat své názory na situaci ve státě a společnosti a nutil je veřejně vyslovovat svůj souhlas i s tím, co považovali za lež nebo zločin, a to perzekucemi nebo hrozbou perzekucí vůči nim samotným, jejich rodinám a blízkým; systematicky a trvale porušoval lidská práva,

přičemž zvláště závažným způsobem utlačoval některé politické, sociální a náboženské skupiny občanů; porušoval základní zásady demokratického právního státu, mezinárodní smlouvy i své vlastní zákony a prakticky tím postavil vůli a zájmy komunistické strany a jejích představitelů nad zákon; používal k perzekuci občanů všech mocenských nástrojů, a to zejména: popravoval, vraždil je a žalářoval je ve věznicích a táborech nucených prací, při vyšetřování a v době žalářování vůči nim používal brutální metody včetně fyzického a psychického mučení a vystavování nelidským útrapám; zbavoval je svévolně majetku a porušoval jejich vlastnická práva, znemožňoval jim výkon zaměstnání, povolání nebo funkce a dosažení vyššího nebo odborného vzdělání; zabraňoval jim svobodně vycestovat do zahraničí či vrátit se svobodně zpět; povolával je k výkonu vojenské služby v Pomocných technických praporech a Technických praporech na neomezenou dobu; pro dosažení svých cílů neváhal páchat zločiny, umožňoval jejich beztrestné páchaní a poskytoval neoprávněné výhody těm, kteří se na zločinech a perzekucích podíleli; spojil se s cizí mocností a od roku 1968 udržoval uvedený stav pomocí jejich okupačních vojsk. Dále uvedl, že za spáchané zločiny a další skutečnosti, uvedené v odstavci 1 jsou plně spoluodpovědní ti, kteří komunistický režim prosazovali jako funkcionáři, organizátoři a podněcovatelé v politické i ideologické oblasti.

V dalším nálezu zvažujícím ústavní přípustnost tzv. lustrací zdůraznil význam i relativitu hodnocení důsledků kompromitace jednotlivce s komunistickým režimem v demokratických poměrech. Ústavní soud tehdy uvedl, že demokratický stát, a to nejen v přechodném období po pádu totality, může vázat vstup jednotlivce do státní správy a veřejných služeb a setrvání v nich na splnění určitých předpokladů, zejména na splnění požadavku (politické) loajality. Ústavní soud vychází z toho, že pojem "loajality" je třeba vykládat - stejně jako jiné uzlové pojmy, např. nestrannosti a nezávislosti soudů - dvěma komplementárními způsoby. Pojem loajality pokrývá jednak stav loajality každého jednotlivce působícího ve veřejných službách, jednak stav loajality veřejných služeb jako celku. Relevantní přitom není pouze to, zda jsou veřejné služby skutečně loajální, ale i, zda se jako loajální jeví veřejnosti. K tomu je třeba, aby nevznikaly o jejich loajalitě pochybnosti. Takové pochybnosti podřívají důvěru ve veřejné služby a potažmo v demokratický stát, který tyto služby zaštiťuje. Nedůvěryhodné veřejné služby a státní správa ve svých důsledcích ohrožují demokracii a demokratický stát je oprávněn se proti takovému ohrožení bránit tím, že zajistí, aby se veřejné služby veřejnosti jako nedůvěryhodné nemohly jevit, tím, že eliminuje důvody k pochybnostem. [...] Postoje jednotlivce k demokratickému zřízení určují především jeho reálné činy. Čím delší období od zhroucení totalitního režimu uplynulo, tím více a důkladněji prověří postoj jedince k demokratickému státu jeho každodenní interakce s ním a s demokratickou společností. Jinými slovy, s postupujícím časem relativní význam postojů a postavení osob v totalitním státě sice zajisté nemizí, určitě se však zmenšuje. V tomto ohledu v Evropě zjevně existuje konsenz. [...] Velký i malý lustrační zákon dosud chrání existující veřejný zájem, či - jinak řečeno - sledují legitimní cíl, jímž je aktivní ochrana demokratického státu před nebezpečím, jež by mu mohly přivodit nedostatečně loajální a málo důvěryhodné veřejné služby. Těsnou sounáležitost osob s totalitním režimem a jeho represivními složkami považuje Ústavní soud ČR ve shodě se svým československým předchůdcem stále za relevantní okolnost, jež může zpochybnit politickou loajalitu a poškodit důvěryhodnost veřejných služeb demokratického státu a potažmo ohrozit takový stát i jeho zřízení. Obdobně pohlíží na tento aspekt minulosti svých veřejných zástupců a úředníků v současné době i další nově demokratické evropské státy. [nálezný sp. zn. Pl. ÚS 9/01 ze dne 5. 12. 2001 (N 192/24 SbNU 419; 35/2002 Sb.)]

Legitimitu, smysl a racionální účel konceptu „bránící se demokracie“ Ústavní soud shledal při přezkumu omezení vztahujících se k bývalým členům a kandidátům KSČ v přístupu k funkcím ve vedení Ústavu pro studium totalitních režimů (Archivu) [nález sp. zn. Pl. ÚS 25/07 ze dne 13. 3. 2008 (N 56/48 SbNU 791; 160/2008 Sb.)].

Konečně v klíčovém nálezu sp. zn. I. ÚS 517/10 ze dne 15. 11. 2010 Ústavní soud mimo jiné uvedl, že členství soudce v KSČ ke dni 17. 11. 1989 může kupříkladu vydávat v jisté nebezpečí image soudcovy nestrannosti a nezávislosti, a to případ od případu (tj. jestliže meritorní rozhodnutí může např. s členstvím v KSČ skutečně či jen opticky souviset). Ostatně, i sám Ústavní soud již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 23/05 vyslovil, že informace o profesní minulosti soudce jsou "relevantní pro posuzování nestrannosti a nezávislosti jednotlivých soudců v návaznosti na rozhodování jednotlivých kauz.", z čehož mj. dovodil, že údaje o profesní minulosti soudce náleží do sféry veřejné. [...] Z uvedeného plyne, že členství v KSČ ke dni 17. 11. 1989 též může souviset se způsobem soudcovského rozhodování ve více směrech. [...] A právě hodnotový systém členů KSČ byl často odchýlný od hodnotového systému moderního demokratického právního státu; z povahy věci mohl - a stále může - ovlivňovat (v té které míře) rozhodnutí jednotlivých soudců - členů KSČ. Zde není myšlena event. podjatost soudců - členů KSČ, ale soudcův výklad zákona a rozhodování, nezávislé a nestranné, podle nejlepšího svědomí a vědomí, tedy i dle vlastního hodnotového systému, včetně úrovně smyslu pro ochranu základních práv a svobod. [...] Nemusí jít přitom o determinaci rozhodování pouze hodnotovým systémem soudce jako člena KSČ, nýbrž i o metodologii výkladu a aplikace práva typickou pro komunistickou ideologii a celkově pro její koncepci práva vůbec.

Při zachování výše uvedeného je pro nynější postavení stěžovatele nutno upozornit zvláště na bod 67, dle něhož údaj o členství soudce v KSČ může sloužit jako prostředek ochrany jednotlivce (v postavení účastníka řízení) co do jeho základního práva na nezávislého a nestranného soudce, neboť mu umožňuje - podle okolností věci - vznést námitku podjatosti. Účastník řízení však musí ohledně každého soudce, jehož podjatost namítá, uvést konkrétní skutečnosti, pro něž má za to, že soudce je z projednávané věci vyloučen.

IV.

Klíčová námitka uvedená v ústavní stížnosti je založena výhradně na skutečnosti, že soudkyně byla členkou KSČ, a to aniž by byly tvrzeny a prokázány další konkrétní skutečnosti, jakým způsobem se toto její konkrétní členství projevovalo a projevuje ve vztahu ke stěžovateli, jeho rodině či národnostní skupině, kterou reprezentuje.

Je obecně známo, že komunistický režim viděl nepřítele v kdekdo. Jednotlivci či celé skupiny obyvatelstva byly na základě svého tzv. třídního původu, národnosti, náboženského přesvědčení, politických názorů či dokonce příslušnosti k nesprávné komunistické frakci podrobeny veřejným útokům v médiích, jak stěžovatel na skupině sudetských Němců dokumentuje, nerovnému zacházení, represím či přímo likvidaci. Patrně nelze říci, že by členství a aktivity v KSČ automaticky vyjadřovalo konkrétní přesvědčení ve vztahu k sudetským Němcům. Negativní postoje vůči sudetským Němcům jsou historicky patrné i v politických postojích dalších stran (např. Československá strana národně socialistická). Vysoký počet členů KSČ před rokem

1989 navíc naznačuje, že v členské základě (přirozeně) nemusela vládnout názorová homogenita, a že pohnutky pro vstup do KSČ byly různé, sice nijak zvlášť ušlechtilé, ovšem nikoliv nutně bezesbytku vypjatě ideologické.

Jak již bylo uvedeno, při posuzování, zda je v dané věci dán oprávněný důvod pro pochybnosti o nestrannosti soudce, se zvažuje také stanovisko účastníka, jež však není zcela rozhodující. Určujícím je, zda lze obavy účastníka považovat za objektivně odůvodněné.

V nyní předložené věci je patrné, že Vrchní soud v Praze se námitkou stěžovatele podrobně zabýval a zvažoval ji i v intencích nálezu sp. zn. I. ÚS 517/10. Pokud nebyly předloženy skutečnosti o konkrétních protiněmeckých postojích právě dotčené soudkyně, nelze ve věci, v níž jde meritorně o soukromoprávní žalobu na ochranu osobnosti vůči obchodní společnosti, shledávat porušení základního práva ze strany Vrchního soudu v Praze. Jak Vrchní soud v Praze v napadeném usnesení poznamenal, samotná skutečnost členství soudkyně v KSČ (resp. paušální námitka) by mohla mít význam zvláště ve věci s určitými politickými aspekty, k čemuž Ústavní soud dodává, že se může jednat například o problematiku vyrovnání se s minulostí, zmírnění křivd, restitucí, rehabilitací či jiného hodnocení aktů komunistické moci.

Napadené usnesení je dostatečně odůvodněno a závěry Vrchního soudu v Praze nelze považovat za exces z mezí spravedlivého procesu.

Pokud stěžovatel připomíná své dřívější námitky vůči postupu soudkyně na jednání konaném dne 27. 10. 2009, odkazuje Ústavní soud na své usnesení sp. zn. I. ÚS 1442/10 ze dne 14. září 2010, v němž byla stěžovatelova ústavní stížnost proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 4. 2010, č. j. Nco 27/2010-80, odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

Ústavní soud připomíná, že zákon o Ústavním soudu rozeznává v ustanovení § 43 odst. 2 písm. a), jako zvláštní kategorii návrhů, návrhy zjevně neopodstatněné. Zákon tímto ustanovením dává Ústavnímu soudu, v zájmu racionality a efektivity jeho řízení, pravomoc posoudit „přijatelnost“ návrhu před tím, než dospěje k závěru, že o návrhu rozhodne meritorně nálezem. V této fázi řízení je zpravidla možno rozhodnout bez dalšího jen na základě obsahu napadených rozhodnutí orgánů veřejné moci a údajů obsažených v samotné ústavní stížnosti a jejích přílohách. Pokud informace zjištěné uvedeným postupem vedou Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná, ústavní stížnost bude bez dalšího odmítnuta. Ústavní soud jen pro pořádek upozorňuje, že v této fázi jde o specifickou a relativně samostatnou část řízení, která nemá charakter řízení kontradiktorního.

Ústavní soud proto z výše uvedených důvodů ústavní stížnost odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Takový výrok dopadá i na návrh podle § 83 zákona o Ústavním soudu, který je možno aplikovat toliko nebyla-li ústavní stížnost odmítnuta.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 1 srpna 2011

Ivana Janů, v.r.
předsedkyně senátu

Za správnost: